

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Coeziunea familială factor de risc și de protecție în comportamentul suicidar al adolescentului

Doctorand **Ioana Raluca Rusu**

Conducător de doctorat Prof. Dr. **Doina Cozman**

UMF
UNIVERSITATEA DE
MEDICINĂ ȘI FARMACIE
IULIU HAȚIEGANU
CLUJ-NAPOCA

CUPRINS

INTRODUCERE	13
STADIUL ACTUAL AL CUNOAȘTERII	
1. Suicidul la adolescenți	19
1.1. Definiție	
1.1.1. Prevalența suicidului la adolescenți	19
1.1.2. Etiologia suicidului la adolescenți	20
1.2. Factori intrafamiliali implicați în etiopatogenia suicidului la adolescenți	20
1.2.1. Decesul unui părinte	22
1.2.2. Depresia unui părinte	22
1.2.3. Comportament suicidar în familie	23
1.2.4. Consum de alcool/droguri în familie	23
1.3. Particularitățile suicidului la adolescenți	24
1.4. Semne de alarmă	25
1.5. Prevenția suicidului	27
1.5.1. Prevenția primară	29
1.5.2. Prevenția secundară	30
1.5.3. Prevenția terțiară	30
1.5.4. Postvenția	30
2. Stil comportamental in familie	33
2.1. Familia: definiții	34
2.2. Familia- grup social mic	35
2.3. Factori de risc intrafamiliali implicați în suicidul la adolescenți	37
2.3.1. Divorțul/separarea părinților	37
2.3.2. Migrația părinților	38
2.3.3. Conflicte parentale	39
2.3.4. Violența în familie	40
2.3.5. Atașamentul dezorganizat	41
2.4. Factori de protecție intrafamiliali implicați în suicidul la adolescenți	42
2.4.1. Coeziunea familială	43
CONTRIBUȚIA PERSONALĂ	
1. Ipoteza de lucru/obiective	47
2. Metodologie generală	49
3. Studiul 1 – Factori de risc intrafamiliali generatori de risc suicidar la adolescenți	
3.1. Introducere	51
3.2. Ipoteza de lucru	52
3.3. Material și metodă	52
3.4. Rezultate	54
3.5. Discuții	59
3.6. Concluzii	60
4. Studiul 2 - Factori de protecție intrafamiliali generatori de risc suicidar la adolescenți	
4.1. Introducere	63
4.2. Ipoteza de lucru	63

4.3. Material și metodă	63
4.4. Rezultate	64
4.5. Discuții	68
4.6. Concluzii	70
5. Studiul 3 –Relația între dezagregarea familială indusă de migrarea forței de muncă și riscul suicidar la adolescenți. Studiu prospectiv	
5.1. Introducere	71
5.2. Ipoteza de lucru	72
5.3. Material și metodă	72
5.4. Rezultate	72
5.5. Discuții	78
5.6. Concluzii	81
6. Discuții generale	83
7. Concluzii generale	85
8. Originalitatea și contribuțiile inovative ale tezei	87
REFERINȚE	89
ANEXE	99

CUVINTE CHEIE: tentativă suicidară, adolescenți, factori de risc intrafamiliali, factori de protecție intrafamiliali, migrarea părinților

INTRODUCERE

Suicidul în rândul adolescenților este în creștere în majoritatea țărilor lumii, situându-se între primele cinci cauze de mortalitate la vârsta cuprinsă între 15-24 de ani. Comportamentul suicidar la vârsta adolescenței prezintă o serie de aspecte particulare generate de factori de risc biologici, psihologici, cognitivi și ambientali.

Evenimentele pe care le trăiește adolescentul în relațiile sale cu familia determină structura întregii sale dezvoltări psihice, lăsând amprenta asupra personalității sale. Cercetările asupra comportamentului suicidar al adolescenților au evidențiat că problemele și conflictele familiale sunt mai frecvente în rândul adolescenților care au avut o tentativă suicidară.

Scopul cercetării noastre a fost stabilirea unei posibile corelații între riscul suicidar la adolescenți și o serie de factori intrafamiliali, cum ar fi conflictualitatea familială, plecarea unui părinte în străinătate, separarea sau divorțul părinților, implicarea scăzută a familiei în educația copilului, lipsa empatiei, incapacitatea de exprimare a emoțiilor, respingerea și neglijența din partea părinților. Subiecții incluși în studiile 1 și 2 sunt adolescenți români randomizați din populația școlară a ariei de interes, pe baza unei proceduri de eșantionare probabilistică pe clustere. Participanții la studiul 3 sunt adolescenți din 11 țări europene incluși în proiectul SEYLE. Pornind de la premiza că emigrarea părinților poate influența dezvoltarea psihică a adolescenților prin apariția simptomatologiei depresive și a ideatei suicidare, am efectuat un studiu prospectiv pe parcursul unui an pentru a stabili aceste corelații. Datorită taliei

eșantionului și a analizei prospective s-a stabilit incidența tentativelor suicidare la adolescenții cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani din România și Europa, acest aspect constituind un punct forte în lucrarea de față.

Plecarea părinților în străinătate a reprezentat un factor de risc pentru tentative suicidare atât la adolescenții români cât și a celor europeni din lotul studiat. Acest aspect constituie o problemă socială semnificativă pentru actuala generație de adolescenți, insuficient studiată, a cărei importanță ca și temă de cercetare se conturează în prezent.

Eșantionul utilizat este cel al adolescenților români participanți la proiectul „Saving and Empowering Young Lives in Europe (SEYLE): Promoting health through the prevention of risk-taking and self-destructive behaviors” [1]. Proiectul SEYLE este finanțat de către Comisia Europeană prin Programul Cadru 7 și implementat de un consorțiu alcătuit din instituții de învățământ superior și cercetare din 12 țări ale Uniunii Europene și țări asociate.

STADIUL ACTUAL AL CUNOAȘTERII

În partea generală a tezei de doctorat au fost subliniate cunoștințele din literatura de specialitate privind suicidul la adolescenți (prevalența și etiologia suicidului la adolescenți, particularități ale suicidului la această grupă de vârstă, semnele de alarmă care pot îngrijora familia și profesorii asupra unei potențiale tentative suicidare). Factorii intrafamiliali implicați în etiopatogenia suicidului la adolescenți sunt: decesul unui părinte, depresia unui părinte, comportamentul suicidar în familie și consumul de alcool/droguri în familie. Au fost descrise diferite strategii de prevenție a suicidului la adolescenți care au fost implementate de-a lungul timpului în diferite țări ale lumii, precum și cele trei etape clasice de prevenție primară, secundară și terțiară.

Al doilea capitol al lucrării pune accent pe stilul comportamental în familie. În literatura de specialitate am identificat factorii de risc intrafamiliali implicați în suicidul la adolescenți: divorțul/separarea părinților, migrarea părinților, conflictele parentale, violența în familie și atașamentul dezorganizat. Datele din literatură oferă puține informații cu privire la factorii de protecție împotriva comportamentului suicidar la adolescenți. De cele mai multe ori aceștia au fost priviți ca imaginea inversă a factorilor de risc.

CONTRIBUȚIA PERSONALĂ

Studiul 1. Factori intrafamiliali generatori de risc suicidar la adolescenți

Introducere. Suicidul este o problemă majoră de sănătate mintală, a cărei pondere la populația tânără înregistrează o creștere alarmantă. Importanța prevenției acestui fenomen a generat strategii eficiente de evaluare a adolescenților, în vederea identificării factorilor de risc suicidar. Factorii intrafamiliali necesită o atenție sporită, atât datorită particularităților de dezvoltare ale vârstei adolescenței, cât și prin faptul că familia, prin funcțiile și interacțiunile din cadrul său, joacă un rol crucial în structurarea mecanismelor de coping și dezvoltarea personalității la adolescent.

Ipoteza de lucru. Scopul cercetării noastre a fost stabilirea unei posibile corelații între riscul suicidar la adolescenți și o serie de factori intrafamiliali, cum ar fi: conflictualitatea familială, plecarea unui părinte în străinătate, separarea sau divorțul părinților, implicarea scăzută a familiei în educația copilului, lipsa empatiei, incapacitatea de exprimare a emoțiilor.

Material și metodă. Lotul de studiu a cuprins un număr de 1143 de adolescenți cu vârsta între 14 și 16 ani, elevi în clasa a IX-a din 16 licee teoretice – 11 din județul Cluj și 5 din județul Maramureș. Școlile au fost

randomizate și distribuite secvențial în 4 programe de prevenție. Recoltarea datelor la evaluarea inițială s-a realizat prin intermediul unor chestionare structurate cuprinzând 127 de itemi, ce inventariază date legate de stilul de viață, structura și relațiile familiale și evaluează simptomatologia depresivă, ideea și comportamentele suicidare, etc. Unele întrebări sunt specifice studiului SEYLE, altele provin din scale omologate pe plan internațional (Scala OMS de evaluare a stării de bine, Scala Paykel de evaluare a suicidalității, Scala Holmes și Rahe, Inventarul de depresie Beck).

Distribuția valorilor între grupuri a fost evaluată folosind testul "chi -square", iar variabilele dicotomiale au fost calculate utilizând valoarea ratei șansei (OR) și intervalele ei de încredere.

Rezultatele utilizate în acest studiu provin din lotul adolescenților care au prezentat o tentativă suicidară în ultimele 6 luni anterioare evaluării, nu și celor cu ideea suicidară. Aceștia au fost în număr de 20, reprezentând 2,17% din totalul elevilor.

Rezultate. Adolescenții cu cel puțin un părinte plecat în străinătate prezintă un risc de 2,7 ori mai mare de a realiza o tentativă suicidară (RR= 2,729; 95% CI=[1,069; 6,970]) față de cei cu familii intacte. Adolescenții ai căror părinți nu știau niciodată sau doar foarte rar ce fac ei în timpul liber ($p<0,001$ - testul Fisher exact) prezintă un risc de a comite suicid de 3,39 ori mai mare (RR= 3,395; 95% CI=[2,035; 5,667]) decât cei ai căror părinți știu în majoritatea timpului sau întotdeauna cu ce se ocupă copiii lor. Adolescenții cu părinți divorțați prezintă un risc de 22,7 ori mai mare de a comite suicid ($p<0,001$, testul Fisher exact) (RR=22,7; 95% CI=[6,11; 84,49]). Adolescenții care au afirmat că părinții nu au înțeles niciodată problemele și grijile lor ($p<0,001$ -testul Fisher exact) prezintă un risc de 4,12 ori mai mare de a comite suicid (RR=4,126; 95% CI=[2,893; 5,883]) decât cei care întotdeauna (sau în majoritatea timpului) au fost înțeleși de părinți sau tutorii lor. Copiii ai căror părinți nu îi ajută niciodată să ia decizii importante ($p<0,001$, testul Fisher exact), nu sunt atenți la părerea lor sau la ceea ce spun ($p<0,001$, testul Fisher exact), nu își fac timp să vorbească cu copiii lor despre lucrurile care li se întâmplă ($p<0,001$, testul Fisher exact), nu vin să îi vadă când au o activitate extrașcolară ($p<0,006$, testul Fisher exact), prezintă un risc semnificativ mai mare de a realiza o tentativă suicidară.

Concluzii

- Plecarea părinților în străinătate a reprezentat un factor de risc pentru tentative suicidare la adolescenții români din lotul studiat, aceștia prezentând un risc de 3 ori mai mare de a efectua o tentativă suicidară comparativ cu adolescenții cu familii intacte.
- Adolescenții cu părinți divorțați prezintă un risc semnificativ mai mare de a comite suicid față de familiile intacte. 1 din 5 adolescenți ai căror părinți au divorțat au încercat să se sinucidă.
- Comunicarea deficitară între adolescenți și părinții acestora (adolescenții ai căror părinți nu sunt atenți la părerea lor sau la ceea ce spun, nu au înțeles niciodată problemele și grijile lor, nu își fac timp să vorbească cu copiii lor despre lucrurile care li se întâmplă) este un factor de risc pentru tentativele suicidare ale adolescenților în eșantionul studiat.
- Relațiile mai reci sau mai distante dintre adolescenți și părinți (adolescenții ai căror părinți nu știau niciodată sau doar foarte rar ce fac ei în timpul liber, care nu sunt ajutați de părinți să ia decizii importante, nu vin să îi vadă când au activități extrașcolare), sunt factori de risc pentru comportamentul suicidar al adolescenților. De asemenea cei care au afirmat că au probleme cu părinții și nu sunt înțeleși de aceștia prezintă un risc de 5 ori mai mare de suicid față de lotul control.

Studiu 2. Familia-factor de protecție împotriva comportamentului suicidar la adolescenți

Introducere. Factorii familiali implicați în dezvoltarea emoțională adecvată a adolescentului conțin patru componente: relația dintre părinte și adolescent (prezența părinților în viața copiilor, distribuirea sarcinilor, participarea la activități comune, comunicarea), norme și reguli de comportament (achizițiile școlare, comportamentul sexual), modelul parental (tentativă de suicid în familie) și particularități ale familiei (accesul la arme de foc și la substanțe nocive. Cooperarea caracterizează activitatea familiei. Aceasta este o formă de interacțiune între membri, constând în coordonarea inițiativelor, cunoștințelor, în conjugarea acțiunilor pentru atingerea unui obiectiv comun. Cooperând, membrii familiei dezvoltă aspectele socio-emoționale pozitive ale interacțiunii: discuțiile, prietenia, interstimularea, satisfacția globală .

Ipoteza de lucru. Unele studii din literatura de specialitate au arătat că legătura strânsă dintre membrii familiei definită de adolescent ca și apropierea față de părinți, sentimentul că este iubit și îngrijit de aceștia conferă protecție împotriva riscului suicidar la această grupă de vârstă. Scopul acestui studiu a fost de a stabili dacă unii factori familiali pot să asigure protecție împotriva comportamentului suicidar al adolescentului.

Material și metodă. Au fost incluși în studiu 1143 de adolescenți români, în vârstă de 14-16 ani, aleși aleator din 16 licee teoretice din județele Cluj și Maramureș.

Datele referitoare la factorii de protecție intrafamiliali au fost recoltate pe baza chestionarului de evaluare inițială utilizat în Proiectul European FP7 SEYLE. Informațiile despre comportamentul suicidar au fost analizate pe baza Scalei Paykel de evaluare a suicidalității iar cele despre familiile adolescenților au fost obținute prin întrebări referitoare la viața de familie: dacă părinții înțeleg grijile și preocupările lor, știu cum își petrec timpul liber, îi ajută în luarea deciziilor importante, vorbesc cu copiii lor și sunt atenți la părerea lor.

Analiza statistică a datelor a fost realizată utilizând aplicația Statistical Pack for Social Sciences (SPSS), versiunea 15.0. Diferențele semnificative din punct de vedere statistic, în funcție de sex, au fost identificate prin utilizarea testelor χ^2 și Fisher exact, după caz (rezultatele testului Fisher exact a fost utilizat în cazul prezenței în tabelul de valori așteptate a cel puțin unei valori mai mici sau egale cu 5).

Rezultate. Adolescenții care au afirmat că părinții le înțeleg întotdeauna (sau în majoritatea timpului) problemele și grijile ($p < 0,0001$, testul Fisher exact) prezintă un factor de protecție semnificativ împotriva tentativelor suicidare (OR=0,367, 95% CI=[0,172;0,786]) față de cei care nu sunt înțeleși niciodată de părinții sau tutorii lor. Adolescenții ai căror părinți știu în majoritatea timpului ce fac aceștia prezintă un risc de a comite suicid semnificativ mai mic decât cei ai căror părinți nu știu deloc sau rar ce fac copiii lor (OR=0,589, 95% CI=[0,362; 0,957], $p < 0,003$ - testul Fisher exact). Adolescenții (94%) a căror părinți și-au făcut timp (uneori sau întotdeauna) să discute cu copiii lor despre lucrurile care li se întâmplă sunt protejați împotriva riscului suicidar față de cei care niciodată nu sunt ascultați de părinții lor ($p < 0,001$, testul Fisher exact). 98,82% au afirmat că familia este foarte importantă pentru ei, aceștia fiind protejați împotriva riscului suicidar ($p < 0,001$, testul Fisher exact). Adolescenții a căror părinți îi ajută în luarea deciziilor sunt protejați împotriva riscului suicidar față de cei care niciodată nu sunt ajutați de părinții lor ($p < 0,001$, testul Fisher exact).

Concluzii

- Coeziunea familială este un factor de protecție împotriva tentativelor suicidare la adolescenți, 98,82% dintre cei care au considerat rolul familiei foarte important în viața lor au fost protejați de acest risc.
- Supravegherea adolescenților de către părinți este un factor de protecție împotriva tentativelor suicidare, 98,73% dintre adolescenții care au afirmat că părinții știu ce fac aceștia în timpul liber nu au prezentat tentativă suicidară.

- 99,35% dintre adolescenții fără tentative suicidare au afirmat că nu probleme cu părinții, acest aspect al relației adolescent-părinte constituind un factor de protecție semnificativ.
- Spre deosebire de riscul suicidar crescut al adolescenților determinat de separarea părinților, familiile care sunt intacte nu reprezintă un factor de protecție pentru comportamentul autolitic al adolescenților.
- Implicarea activă a părinților în viața adolescenților: părinți care își ajută copiii în luarea deciziilor importante ($p < 0,001$, testul Fisher exact), sunt interesați de educația lor ($p < 0,001$, testul Fisher exact), sunt factori de protecție împotriva comportamentului suicidar la adolescenți.

Studiu 3. Relația între dezagregarea familială indusă de migrarea forței de muncă și riscul suicidar la adolescenți. Studiu prospectiv

Introducere. Nu sunt sau sunt puține studii prospective privitoare la problema emigrării părinților și a efectului asupra depresiei și a tentativelor suicidare ale adolescenților ramași acasă. Adolescenții deprimați au mai frecvent sentimentul că sunt nemulțumiți de viața familială.

În literatura de specialitate se evidențiază că tulburările psihice (tulburarea depresivă în special) și tentativele anterioare de suicid sunt cei mai puternici factori predictivi ai comportamentului suicidar la adolescenți. Coeziunea familială poate amortiza efectele negative ale evenimentelor stresante de viață și împiedică adolescenții să dezvolte un comportament suicidar. Aceasta are un impact mai puternic asupra fetelor decât al băieților.

Ipoteza de lucru. Ipoteza de lucru luată în calcul a pornit de la ideea că plecarea unui părinte din mediul familial, prin emigrare, crește riscul apariției tentativelor de suicid la adolescenți.

Pentru testarea acestei ipoteze s-a efectuat un studiu prospectiv, pe parcursul unui an, care să evalueze apariția tentativelor de sinucidere la adolescenții din familiile cărora a emigrat un părinte în aceeași perioadă de timp, față de un lot de control.

Întrucât datele din literatură sugerează că adolescențele sunt mai sensibile la influența evenimentelor de viață din domeniul relațiilor interpersonale, și în special familiale, s-a evaluat influența sexului, ca posibil factor de confuzie.

Deoarece tulburarea depresivă majoră este cea mai frecventă afecțiune psihică incriminată în creșterea riscului suicidar la adolescenți, s-a efectuat un studiu prospectiv care să determine legătura dintre depresia adolescentului-migrarea părintelui-tentativa suicidară în ultimul an.

Material și metodă

Studiul de față inclus 9032 de adolescenți din 11 țări europene (Austria, Estonia, Franța, Germania, Ungaria, Irlanda, Israel, Italia, România, Slovenia și Spania) cu vârste cuprinse între 14-16 ani din școli alese aleator. Datele culese de la adolescenții incluși în studiu se bazează pe un număr de întrebări selectate din chestionarul de evaluare inițială și cel de reevaluare la 12 luni, utilizate în Proiectul European SEYLE.

Pentru scopul prezentului studiu au fost excluși din lot adolescenții care la evaluarea inițială au avut părinți plecați la muncă în străinătate și cei care au raportat prezența unui istoric de tentativă de suicid. Astfel, s-a evaluat incidența suicidului în rândul adolescenților europeni cu părinți emigrați în ultimul an.

Rezultatele utilizate în acest studiu provin din lotul adolescenților care au prezentat o tentativă suicidară în ultimele 12 luni, nu și celor cu ideea suicidară. Aceștia au fost în număr de 126, reprezentând 1,4% din totalul elevilor.

Rezultate. Istoricul de tentativă suicidară este mai frecvent la adolescenții care au părinți plecați la muncă în străinătate ($p=0,006$), având un risc de aproximativ 3 ori mai mare de a comite o tentativă suicidară ($RR=3,168$; 95% $CI=[1,525$; 6,580]) față de cei cu familii intacte care au prezentat tentativă suicidară în ultimele 12 luni. Analiza datelor a evidențiat că 87 dintre băieții au părinți emigrați în ultimul an, 4 dintre aceștia (4,6%) prezentând tentativă suicidară după momentul plecării părintelui din țară ($RR=3,212$, 95% $CI=[1,137$; 9,075], $p<0,045$ - Fisher exact test). Analiza datelor a evidențiat că 102 dintre fetele au părinți emigrați în ultimul an, 4 dintre acestea (3,9%) prezentând tentativă suicidară după momentul plecării părintelui din țară ($RR=3,077$, 95% $CI=[1,099$; 8,615], $p<0,05$ - Fisher exact test). 10% dintre adolescenții europeni incluși în studiu prezintă tulburare depresivă majoră. Analiza datelor a evidențiat că 2,51% dintre elevii cu depresie au părinți plecați din țară în ultimul an. 20,8% dintre aceștia au avut cel puțin o tentativă suicidară de când un părinte a părăsit domiciliul, față de 8,3% dintre adolescenții cu depresie dar cu familii intacte. Incidența emigrării parentale este semnificativ diferită în funcție de țara de emigrare ($p<0,01$ - testul χ^2). Incidența tentativelor suicidare este semnificativ diferită în funcție de țară ($p<0,01$ - testul χ^2).

Concluzii

- Migrația forței de muncă și implicit dezagregarea familială este un factor de risc pentru tentativele suicidare ale adolescenților.
- 1 din 5 adolescenți diagnosticați cu tulburare depresivă majoră a căror părinți (unul sau ambii) sunt plecați din țară au realizat o tentativă suicidară.
- Atât fetele cât și băieții sunt afectați în aceeași măsură de fenomenul migrației părinților aceștia având un risc de 3 ori mai mare de a comite tentative suicidare decât adolescenții cu familii intacte.
- Incidența emigrării parentale și a tentativelor suicidare este semnificativ diferită în funcție de țară.
- În cazul adolescenților fără depresie, cu părinți plecați din țară și care au prezentat tentativă suicidară în ultimul an, nu s-a depășit pragul de semnificație statistică.

Originalitatea și contribuțiile inovative ale tezei

Cercetarea de față prezintă câteva caracteristici importante care îi conferă un profund caracter de originalitate.

În primul rând, cercetarea de față include unul dintre puținele studii prospective pe populații de adolescenți, dificultatea finanțării și implementării unor astfel de studii fiind larg recunoscută.

În al doilea rând, cercetarea de față oferă informații relevante pentru populația de adolescenți din România, populație foarte puțin studiată și expusă unor factori de risc socio-economici specifici. Eșantionul de studiu a fost construit pe baza unui procedeu de eșantionare probabilistică pe clustere, pentru includerea adolescenților în studiu fiind randomizate toate liceele din aria geografică accesibilă. Utilizarea acestui procedeu a permis calcularea datelor de incidență atât s tentativelor suicidare la adolescenți cât și a migrării părinților.

Talia eșantionului reprezintă un alt punct tare al cercetării de față, ea fiind mai mult decât suficientă pentru evidențierea relației dintre factorii intrafamiliali și tentativele suicidare ale adolescenților.

O contribuție deosebit de importantă este adusă prin studierea riscului suicidar la adolescenți generat de migrației părinților la muncă în străinătate.

Summary of the PhD Thesis

Family cohesion risk and protective factors for suicidal behavior in adolescents

PhD Candidate: Ioana Raluca Rusu

Scientific Advisor: Prof. Dr. Doina Cozman

Table of contents

INTRODUCTION	13
CURRENT KNOWLEDGE	
1. Suicide in adolescence	19
1.6. Definitions	
1.6.1. Suicide prevalence in adolescents	19
1.6.2. Suicide etiology in adolescents	20
1.7. Family risk factors involved in etiopathogeny of suicide in adolescents	20
1.7.1. Parents death	22
1.7.2. Parents depression	22
1.7.3. Suicidal behavior in family	23
1.7.4. Alcohol/drug use in the family	23
1.8. Features of suicide in adolescents	24
1.9. Warning signs	25
1.10. Suicide prevention	27
1.10.1. Primary prevention	29
1.10.2. Secondary prevention	30
1.10.3. Tertiary prevention	30
1.10.4. Postvention	30
2. Behavioral style in family	33
2.5. Family: definitions	34
2.6. Family- small social group	35
2.7. Family risk factors involved in adolescent's suicide	37
2.7.1. Divorce/separation of parents	37
2.7.2. Parents migration	38
2.7.3. Parental conflict	39
2.7.4. Violence in family	40
2.7.5. Disorganized attachment	41
2.8. Family protective factors involved in adolescent's suicide	42
2.4.1. Family cohesion	43
PERSONAL CONTRIBUTIONS	
1. Hypothesis/objectives	47
2. General methodology	49
3. 1st Study – Family risk factors generating suicide risk in adolescence	
3.1. Introduction	51
3.2. Hypothesis	52
3.3. Materials and methods	52
3.4. Results	54
3.5. Discussions	59
3.6. Conclusions	60
4. 2nd Study – Family protective factors generating suicide risk in adolescence	
4.1. Introduction	63
4.2. Hypothesis	63
4.3. Material and methods	63
4.4. Results	64
4.5. Discussions	68
4.6. Conclusions	70
5. 3rd Study –The relationship between family break-down generated by work migration and suicide risk in adolescence. Prospective study	
5.1. Introduction	

5.2. Hypothesis	71
5.3. Material and methods	72
5.4. Results	72
5.5. Discussions	72
5.6. Conclusions	78
6. General discussions	81
	83
7. General conclusions	85
8. Originality and innovative contributions	87
REFERENCES	89
ANNEXES	99

KEYWORDS: suicide attempt, adolescents, family risk factors, family protective factors, migration of parents

INTRODUCTION

Suicide among adolescents is increasing in most countries, ranking among the top five causes of mortality at age 15-24. Suicidal teenage behavior presents some particular aspects generated by biological, psychological, cognitive and environmental risk factors.

Events that adolescent lives in his relations with his family, determines its entire mental development and leave mark on his personality. Research on suicidal behavior of adolescents have shown that problems and family conflicts are more common among adolescents who had attempted suicide.

The aim of our research was to establish a possible correlation between suicide risk in adolescents and a number of intrafamilial factors, such as violence in family, parents migration, separation or divorce of parents, low involvement of parents in children's education, lack of empathy, an inability of expressing emotions, rejection and negligence by parents. The subjects included in studies 1 and 2 are randomized Romanian teenagers of the school population of the area of interest, based on a probabilistic sampling procedures on clusters.

Participants in Study 3 are teenagers from 11 European countries included in the project Seyle. Starting from the premise that the emigration of parents can influence mental development of adolescents through the emergence of suicidal ideation and depressive symptomatology, we performed a prospective study over one year to establish these correlations. Due to the size of the sample and the prospective analysis, we have established the incidence of suicide attempts in adolescents aged between 14 and 16 in Romania and Europe, this being a strong point in this doctoral thesis.

Migration of parents was a risk factor for suicide attempts both to Romanian and European adolescents from the study group. This constitutes a significant social issue for the current generation of teenagers, insufficiently studied, whose importance as a research topic is taking shape now.

This research is based on the sample recruited for the SEYLE study „Saving and Empowering Young Lives in Europe (SEYLE): Promoting health through the prevention of risk-taking and self-destructive behaviors”. The SEYLE study is funded by the European Commission through the 7th Framework Program,

and implemented by a consortium of 12 higher education and research institutions in the European Union and partner countries.

CURRENT KNOWLEDGE

In the general part of the thesis have been highlighted the knowledge of the literature on suicide in adolescents (prevalence and etiology of suicide in adolescents, characteristics of suicide in this age group, warning signs that may worry parents and teachers over a potential suicidal attempts).

Intrafamilial factors involved in the etiopathogenesis of suicide at adolescents are: death of a parent, a parent's depression, suicidal behavior in family and the consumption of alcohol / drug in family. Various strategies have been described for the prevention of suicide at adolescents which were implemented over time in different countries, as well as the three classic stages of prevention: primary, secondary and tertiary.

Second chapter focuses on behavioral style in family. In the literature we have identified intrafamilial risk factors involved in adolescents suicide: divorce/separation of the parents, migration of the parents, parental conflict, domestic violence and disorganized attachment. Data from the literature provides little information about the protective factors against suicidal behavior in adolescents. Most of the times they were viewed as the reverse image of risk factors.

PERSONAL CONTRIBUTIONS

1ST Study. Family risk factors involved in adolescent's suicide

Introductions. Suicide is a major mental health problem, whose share, in the young population, recorded an alarming increase. The importance of prevention of this phenomenon led to effective strategies for assessing adolescents to identify suicidal risk factors. Intrafamilial factors requiring attention, both because of the particularities of adolescent development and the fact that the family play a crucial role in structuring the coping mechanisms and the development of the personality of the adolescent.

Hypothesis. The aim of our research was to establish a possible correlation between suicide risk in adolescents and a number of intrafamilial factors, such as violence in family, parents migration, separation or divorce of parents, low involvement of parents in children's education, lack of empathy, an inability of expressing emotions, rejection and negligence by parents.

Material and method. The study group comprised 1143 ninth grade adolescents (aged 14 to 16 years) attending 16 theoretical schools-11 from Cluj county and 5 from Maramures county. The schools were randomized and sequentially distributed in 4 programs of prevention. The collection of data from the initial assessment was done through structured questionnaires covering 127 items which compile data on lifestyle, family relationships and evaluate depressive symptomatology, ideation and suicidal behaviors, etc. Some questions are specific to the SEYLE study, others come from internationally certified scales (Paykel Suicide Scale, Holmes and Rahe Scale, Beck Depression Inventory). About 2,17% of students reported a suicide attempt in the last six months.

Results. Adolescents with at least one parent abroad risk 2,7 times more likely to achieve an suicide attempted (RR= 2,729; 95% CI=[1,069; 6,970]) than those with intact families. Adolescents whose parents

never or rarely knew what their children do in their spare time ($p < 0,001$ - Fischer exact test) pose a risk to commit suicide 3,39 times higher ($RR = 3,395$; $95\% CI = [2,035; 5,667]$) than those whose parents know most of the time or always what their children do. Teens with divorced parents risk 22,7 times more likely to commit suicide ($p < 0,001$, Fischer exact test) ($RR = 22,7$; $95\% CI = [6,11; 84,49]$). Adolescents who said that parents have never understood their problems and worries ($p < 0,001$, Fischer exact test) have a 4,12 times higher risk of committing suicide ($RR = 4,126$; $95\% CI = [2,893; 5,883]$) than those who always (or most of the time) were understood by parents or guardians. Children whose parents never help them to take important decisions ($p < 0,001$, Fischer exact test) or are not aware of their opinion or what they say ($p < 0,001$, Fischer exact test), did not take the time to talk to their children about the things that happens ($p < 0,001$, Fischer exact test), do not come to see them when they have a school activity ($p < 0,006$, Fischer exact test), present a significantly higher risk to make a suicide attempt.

Conclusions

- Parents going abroad was a risk factor for suicide attempts in the Romanian teenagers study group, they present a 3 times more risk to attempt suicide compared with adolescents in intact families.
- Teens with divorced parents have a significantly higher risk of committing suicide compared to teenagers with intact families. 1 of 5 teenagers, whose parents have divorced, have attempted suicide.
- Poor communication between teens and their parents is a risk factor for suicide attempts in adolescents - in the sample studied.
- Distant relationships between adolescents and parents are risk factors for suicidal behavior of adolescents. Also those who said that they had problems with their parents and that they are not understood by those, shows a 5 times higher risk of suicide compared to the control lot.

2nd Study. Family- protective factor against suicidal behavior in adolescents

Introduction. Family factors involved in teens' appropriate emotional development contain four components: the relationship between parent and adolescent (presence of parents in children's lives, work sharing, participation in joint activities, closeness), behavior norms and rules (school acknowledgement, sexual behavior), parental model (attempted suicide in the family) and family features (access to firearms and harmful substances). Cooperation characterized family activity. This is a form of interaction between members, consisting of coordinating initiatives, knowledge, conjugation actions to achieve a common goal. Cooperating, family members develop positive socio-emotional aspects of interaction: discussions, friendship, overall satisfaction.

Hypothesis. The present study is aimed to investigate whether familial factors can provide protections against suicidal behavior in adolescents

Material and method. The 1143 randomly selected, 14 to 16 years old, Romanian adolescents random from 16 theoretical highschools from Cluj and Maramures county.

Data about family protective factors was extracted from the SEYLE baseline questionnaire. Data on suicidal behavior was collected through questions on whether parents understood their issues and concern, know what they do in their spare time, help them take important decisions, talk to their children about things that are happening, pay attention to their opinions, divorce between parents and importance of family in their education.

Statistical analysis of data was performed using the Statistical Pack for Social Sciences (SPSS), version 15.0. Statistically significant differences between the groups were identified by using the χ^2 and Fisher exact test, as appropriate, for categorical variables. Odds ratios and their respective 95% confidence intervals were calculated to express risk.

Results. Adolescents who said that parents have always understood (or most of the time) their problems and worries have significantly lower risk for suicide attempt (OR=0,367, 95% CI=[0,172;0,786]) ($p<0,0001$, Fisher exact test) than those who have never been understood by their parents or guardians. Adolescents whose parents know most of the time what they do, pose a risk to commit suicide significantly lower (OR=0,589, 95% CI=[0,362; 0,957], $p<0,003$ - Fisher exact test) than those whose parents never or rarely knew what their children do. About 98,82% of students with no attempt to suicide said that family is very important ($p<0,001$ - Fisher exact test) for them. Having parents who always help adolescents make important decisions, take time to talk to them about things that are happening are statistically significant protective factors against suicide attempts ($p<0,001$, Fisher exact test).

Conclusions

- Family cohesion and parents supervision are protective factors against suicidal attempts in adolescents.
- Harmonious relationships between parents and adolescents (99,35%) is also an important protective factor against suicide attempts in adolescents.
- Intact families do not represent a protective factor against suicide attempts in adolescents.
- Active involvement of parents in the lives of adolescents (parents who help them to take important decisions, are interested in their education, know what they do in their spare time) are protective factors against suicide attempts in adolescents.

3rd Study. The relationship between family break-down generated by work migration and suicide risk in adolescence. Prospective study

Introduction. There are very few prospective studies regarding the parents' emigration problem and its effects on depression and suicidal attempts in the adolescents left home. The depressed adolescents have a more frequent feeling of dissatisfaction with their family life.

In literature it is pointed out that in psychiatric disorders (depressive disorders in particular) and previous suicide attempts are the most powerful predictive factors of suicidal behavior in adolescents. Family cohesion can lower the negative effects of the stressful events and stops the adolescents from developing a suicidal behavior. This has a more profound effect regarding girls, than boys.

Hypothesis. The work hypothesis started from the idea that the departure of one parent from the family environment, by emigration, increases the risk of suicide attempts in adolescents.

In order to test this hypothesis, a prospective study was conducted, with the duration of one year, which to evaluate the appearance of suicide attempts in adolescents whose families have one emigrated parent in the same period of time, compared to a control group. Since literature data suggests that the female

adolescents are more sensitive to the influence of interpersonal life events and especially regarding family, the influence of gender was evaluated as a possible confusion factor.

Since the Major Depressive Disorder is the most frequent psychiatric disorder incriminated in high suicidal risk in adolescents, a prospective study was conducted, which to determine the link between the adolescent's depression, parent emigration and suicide attempt in the last year.

Material and method

The present study included a number of 9032 adolescents from 11 European Countries (Austria, Estonia, France, Germany, Ungaria, Ireland, Israel, Italy, Romania, Slovenia and Spain) aged 14-16 from randomly selected schools. The data collected from the adolescents included in the study is based on a number of selected questions from the initial evaluation questionnaire and from the 12 month follow up questionnaire, which were used in the European Project SEYLE.

For the purpose of the present study, the adolescents who had emigrated parents on the initial evaluation and those who reported a history of suicide attempt(s) were excluded from the study. Thus, the incidence of suicide among european adolescents with emigrated parents in the last year was evaluated. The results used in this study come from the lot of adolescents who presented a suicidal attempt in the last year, but not from those with suicidal ideation. These were a number of 126 adolescents, representing 1,4% out of the total pupils.

Results. The history of suicidal attempt is more frequent in adolescents with emigrated parents ($p=0,006$), having approximately 3 times higher risk of committing a suicidal attempt ($RR=3,168$; 95% $CI=[1,525; 6,580]$) compared with those with intact families who presented suicidal attempt in the last 12 month. The data analysis showed that 87 male adolescents have parents that emigrated in the last year, 4 out of these (4.6%) presenting a suicidal attempt after the parent emigrated ($RR=3,212$, 95% $CI=[1,137; 9,075]$, $p<0,045$ - Fisher exact test). 102 female adolescents have parents that emigrated in the last year, 4 out of these (3,9%) presenting a suicidal attempt after the parent emigrated ($RR=3,077$, 95% $CI=[1,099; 8,615]$, $p<0,05$ - Fisher exact test). 10% of the european adolescents included in the study suffer from a Major Depressive Disorder. The data analysis also showed that 2,51% of the pupils with depression disorders have emigrated parents in the last year. Out of these, 20,8% had at least one suicidal attempt since a parent left home, compared to 8,3% of the adolescents who suffer from depressive disorders, but with intact families. The incidence of parent emigration is significantly different, regarding the emigration country ($p<0,01$ - χ^2 test). The incidence of suicidal attempts is significantly different, regarding the country the parents leave from ($p<0,01$ - χ^2 test).

Conclusions

- The migration of work force and implicitly family disintegration is a risk factor for adolescent suicide attempts.
- 1 out of 5 adolescents diagnosed with Major Depressive Disorder who's parents (one or both) have emigrated, presented a suicidal attempt.
- Both male and female adolescents are affected by the parents' emigration phenomenon. They have 3 times the risk of committing suicidal attempts compared with the adolescents with intact families.
- The incidence of parental emigration and of suicidal attempts is significantly different by country.
- Regarding the adolescents with out depressive disorders, with emigrated parents and who presented a suicidal attempt in the last year, the threshold of statistical significance was not exceeded.

Originality and inovative contributions

This research has several important features that give it a profoundly original character.

First, this research includes one of the few prospective studies on adolescent populations. The difficulty of financing and implementing such studies is widely recognized.

Second, the present research provides relevant information for Romanian adolescents, a population that was scarcely studied although it seems to be exposed to specific socio-economic risk factors. The study sample was constructed based on a probabilistic sampling method, using clusters.

The sample size is another strength of the present research, it is more than enough to study the relationship between stress and depression.

A particularly important contribution is made by studying the effects of the separation from parents due to workforce migration.
